18. 6. 2013

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Nový občanský zákoník

Nový občanský zákoník by měl být pokrokovým kodexem, který by odstranil zátěž z let minulých, a to především tu ideologickou. V souvislosti s procesem projednávání a přijímání nového kodexu k tomu Jiří Pospíšil v roce 2009 poznamenal: „Nově navrhované kodexy jsou hodnotovým odrazem dnešní moderní demokratické společnosti. Největších změn doznal bezesporu občanský zákoník. Chtěli jsme, aby jeho podstatou byla především ochrana člověka a zároveň aby dával jednotlivci větší svobodu při utváření vlastního právního postavení.“ Zaměřila bych se pouze na některé změny, které nový občanský zákoník přinese (také vzhledem k tomu, že verze zákona, která nabude účinnosti dne 1.1.2014 má 3081 paragrafů).

Podstatnou změnou bude zrušení zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, jehož úprava bude částečně v novém občanském zákoníku (dále jen „NOZ“) a právní úprava obchodních společností a družstev bude v novém zákoně č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích. NOZ pak bude řešit např. obchodní tajemství, firmu společnosti či některé smluvní typy a zajištění závazků. Důvodem je dle zákonodárce odstranění dualismu právní úpravy závazkového práva mezi občanským a obchodním zákoníkem. Je uvedeno, že hlavními inspiračními zdroji pro úpravu obligačního práva v NOZ byly zásady mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT, Principy evropského smluvního práva (PECL), projekt Evropského zákoníku o smlouvách (CEC) a zahraniční zákoníky (zejména pak švýcarský a německý). Zákon o obchodních korporacích má představovat druhou část rekodifikace soukromého práva. Nemá však být pokračovatelem obchodního zákoníku, ale předpisem, který je úzce zaměřen (když zároveň pak upravuje všechny formy obchodních společností, které náš právní řád zná, tedy společnost s ručením omezeným, akciovou společnost, komanditní společnost, veřejnou obchodní společnost, evropskou společnost a evropské hospodářské zájmové sdružení; a také družstev). K zajímavému východisku pak dochází v ustanoveních týkajících se akciové společnosti a akcií, když na stránkách justice.cz se lze dočíst: „Praxe též jistě ocení dořešení některých drobností, které ovšem způsobovaly nemalé problémy. Jedná se například o výslovné umožnění nahrazení podpisu akcie jeho mechanickým otiskem, v případě že tato akcie má ochranné prvky proti padělání (§ 260 ZOK), či výslovné zakotvení dobrovolné výměny akcií, ke které dochází například v případech poškození listu akcie (§ 542 - 543 ZOK).“ Lze se jen dohadovat, jak moc toto praxe ocení.

V části čtvrté NOZ, pojednávající o relativních majetkových právech, je v dílu čtvrtém věnované místo pro závazky ze smluv uzavíraných se spotřebitelem (což vychází z množství přijatých evropských směrnic), přičemž zákon o ochraně spotřebitele se změnami zůstane v platnosti. Jednou ze zajímavých skutečností v této souvislosti jsou např. nastavené změny v obchodních podmínkách, když např. v ustanovení § 1753 je stanoveno, že: „ustanovení obchodních podmínek, které druhá strana nemohla rozumně očekávat, je neúčinné, nepřijala-li je tato strana výslovně; k opačnému ujednání se nepřihlíží. Zda se jedná o takové ustanovení, se posoudí nejen vzhledem k jeho obsahu, ale i ke způsobu jeho vyjádření.“ Bude se zřejmě jednat o snahu posílit postavení strany, která tyto podmínky nevytváří, ovšem je otázkou, jak se k výkladu rozumného očekávání postaví praxe.

Dále pak např. § 1752 NOZ umožňuje stranám, aby si již při uzavírání smlouvy sjednaly možnost jednostranné změny obchodních podmínek. K tomuto je zveřejněn text, který uvádí, že obchodní podmínky mají svou praktičnost, tudíž je obchodníci často využívají, když uzavírají smlouvy s větším počtem osob. Jsou-li v těchto smlouvách nastaveny závazky tak, že se jedná o dlouhodobé a opětovné plnění stejného druhu, bude časem pravděpodobné, že vznikne potřeba tyto podmínky změnit, což je náročné zejména z administrativního hlediska. Ovšem jako vše v oblasti práva, i toto je řekněme relativní, když v doprovodném textu je hned odkaz na situaci zcela opačnou: „Důvodem pro změnu obchodních podmínek nemohou být okolnosti, které již při uzavření smlouvy strana odkazující na obchodní podmínky musela předpokládat; to platí i pro změny osobních či majetkových poměrů - pokud se strany nedomluvily jinak.“

Jako nejzásadnější přínos NOZ spatřuje pak autor doprovodného textu, co se týče postoupení pohledávky (který je zveřejněn pro orientaci ve změnách na stránkách justice.cz), výslovné umožnění tzv. globální cese (§ 1887), tzn. postoupení souboru více pohledávek, které se budou týkat jednoho druhu vznikající věřiteli v určité době nebo různé pohledávky vzniklé z téhož právního důvodu. (Podmínkou k tomuto pak budiž stanovení dostatečného určení převáděných pohledávek.)

Dalším příkladem nové úpravy budiž převzetí majetku, které je upraveno vedle převzetí a přistoupení k dluhu. Toto řeší §§ 1893-1894. Jedná se o řešení situace, kdy se nabyvatel zaváže převzít od zcizitele část, či veškerý jeho majetek. Důsledkem pak bude například to, že se nabyvatel stane solidárním dlužníkem z pohledávek, které s převzatým majetkem souvisí (pokud o tomto věděl nebo vědět mohl).

Jednou z velmi zajímavých konkrétních změn je změna ve zvláštní části, kdy jsou zavedeny některé již téměř zapomenuté smluvní typy, tj. např. výprosa (§§ 2189-2192), pacht (§§ 2332-2357), smlouva o péči o zdraví (§§ 2636-2651) či smlouva o výměnku (§§ 2707-2715). Myslím si, že ač je nový občanský zákoník deklarován jako pokrokový kodex, nelze si nevšimnout toho, že některé instituty byly používány již v předminulém století, tak jako například pacht. Vzhledem k tomu, že novým občanským zákoníkem dochází k větší míře dispozitivnosti právní úpravy a k vymezení většího prostoru pro autonomii vůle stran, tento možná živý institut by šlo například vyjádřit v úpravě nájemních smluv.

Do NOZ bude dále vrácena úprava pojistné smlouvy, kterou v současné době řeší zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů. Tato je obsažena v §§ 2758-2872.

Vzhledem ke sjednocování kodexů je také v NOZ upravena licence, kterou v současnosti nalezneme v autorském zákoně (§§ 46-57 zákona č. 121/2000 Sb. – tedy licenci k předmětům chráněným autorským právem) a v obchodním zákoníku (co se týče licence k předmětům průmyslového vlastnictví). NOZ obě tyto na sobě nezávislé speciální úpravy spojuje.

Jako další příklad bych uvedla silnější ochranu dobré víry nabyvatele, když tento nabývá vlastnictví od nevlastníka (neoprávněného). Zároveň je zavedena nová terminologie, kdy oprávněný budiž „poctivý“ a neoprávněný „nepoctivý“. (Opět si lze klást otázku, zda je skutečně potřeba měnit úplně vše, tj. i ustálenou terminologii, když k této také již existuje judikatura, tuto teoretickou otázku bych ovšem nechala na zákonodárci).

NOZ dobrou víru nabyvatele chrání. Například u věcí evidovaných ve veřejném seznamu, jakým je v případě nemovitých věcí katastr nemovitostí. Pokud tedy někdo jedná v důvěře v pravdivost a úplnost zápisů ve veřejném seznamu, musí právní řád jeho dobrou víru chránit. Osoby, kterým svědčí dobrá víra, tedy nenesou žádný díl odpovědnosti za případné důvody pro odstoupení ani neplatnost smluv uzavřených mezi právními předchůdci. Není-li stav zapsaný ve veřejném seznamu v souladu se skutečným právním stavem, svědčí zapsaný stav tomu, kdo věcné právo nabyl za úplatu od osoby,

kterou na základě zápisu ve veřejném seznamu považoval za osobu k tomu oprávněnou (§ 984).

Jedním z nových institutů je pak správa cizího majetku (trust), který je upraven v § 1400. Dle tohoto ustanovení: „Každý, komu je svěřena správa majetku, který mu nepatří, ve prospěch někoho jiného (beneficienta), je správcem cizího majetku“. Lze rozlišovat dvojí správu, prostou a plnou. Podstatou prosté správy je povinnost správce pečovat o zachování podstaty a účelu majetku. Plná správa obnáší pak vše, co je potřebné k jeho zachování, zhodnocení nebo rozmnožení. Zároveň jsou podrobněji upravena pravidla tohoto institutu. Inspirací pro tuto úpravu pak byla zejména úprava v občanském zákoníku Quebecu.

Závěrem bych chtěla zmínit několik poznámek. Již z úvodního ustanovení se mi jeví, že zákonodárce zřejmě neuvažoval v souvislostech celého právního řádu (zároveň také v souvislostech právní nauky). V § 1 odst. 1 větě druhé je řečeno: „Uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného“. Tato formulace se mi nezdá příliš vhodná už z toho důvodu, že přinejmenším právo soukromé a právo veřejné se do značné míry ovlivňují, když například i v právu veřejném najdeme instituty vycházející z práva soukromého (zmiňme například právní úkony – které dle nové terminologie budou právními jednáními) .

Je obvyklé, že každý právní předpis má svá úvodní ustanovení, ve kterých jsou upraveny základní pojmy, se kterými bude operovat. Myslím si, že zákonodárce chtěl zřejmě tento základní kodex soukromého práva pojmout více slavnostně, než by bylo třeba. Lze si jen domyslet, co bylo míněno například ustanovením o výkladu a použití právního předpisu, když tento mimo jiné nesmí vést ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění. Odhlédneme-li od značné vágnosti daného ustanovení, je otázkou, jak dlouho bude trvat, než dojde k alespoň částečnému ustálení výkladu pojmu, což by se mohlo jevit jako zásadní z hlediska jedné z nejdůležitějších zásad, na které stojí celý právní řád (a která je důležitá i co se týče právní teorie) – tedy zásady právní jistoty účastníků právních vztahů. Další takovouto formulací, kterou lze brát jako příliš slavnostní je uvedena hned v následujícím: „Soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny…“ Jedná se o úvodní ustanovení, vzhledem k existenci Ústavy, Listiny základních práv a svobod a navíc k faktu, že Česká republika je smluvním státem mnoha mezinárodních smluv, ze kterých jasné zásady humanity, apod. vyplývají, myslím si, že neustálé opakování těchto skutečností výsledek stejně nezaručí (nebo lze se domnívat, že je zde aplikováno psychologické pravidlo, dle kterého když je něco nahlas vyřčeno, stává se to pak skutečným?).

Mgr. Olga Nemravová,
advokátka

Mgr. Miloslava Vaňková,
advokátní koncipientka

autorky působí v advokátní kanceláři MSB Legal, v.o.s.

MSB Legal, v.o.s.

Bucharova 1314/8
158 00 Praha 13

Tel.: +420 251 566 005
Fax: +420 251 566 006
e-mail: praha@msblegal.cz

Více informací lze nalézt například na těchto internetových odkazech:

- Poznámky před rekodifikací soukromého práva a změnou v právní úpravě veřejných zakázek, Karel Marek, PF MU, k dispozici >>> zde.
- Rekodifikace soukromého práva, epravo.cz, k dispozci >>> zde.
- Nový občanský zákoník, justice.cz, k dispozici >>> zde.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Lze sjednat kupní smlouvu s „utajenou“ kupní cenou?
- Novela stavebního zákona: přehled změn a dopadů do praxe po dokončení legislativního procesu
- Energetická náročnost budovy jako cenotvorný faktor
- Přechodná ustanovení novely stavebního zákona – co s vydaným závazným stanoviskem a JES?
- Koncentrace řízení v aktuální judikatuře Nejvyššího soudu
- Aktuální závěry ÚS a ESLP k právům biologického otce (První část – judikatura Ústavního soudu ČR)
- Podílové spoluvlastnictví manželů po rozsudku SDEU ve věci C-300/25 Duftošek
- Předkupní právo jako možná past
- Sleva z kupní ceny vadné nemovitosti podle aktuální judikatury Nejvyššího soudu
- Povinnosti transparentnosti podle AI Actu
- Když rodič nepředá dítě - náhradní péče a úhrada nákladů podle novely rodinného práva